

*Храбан І. А., доктор політичних наук, доцент,
начальник кафедри Воєнно-дипломатичної
академії (м. Київ)*

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ДІАГНОСТУВАННЯ ЛЕКСИЧНИХ ТА ГРАМАТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДО ВИВЧЕННЯ ПОРТУГАЛЬСЬКОЇ МОВИ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ВОЄННО-ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ

У статті на основі лексичних та граматичних особливостей португальської мови надано приклади тестових завдань для діагностування лінгвістичних здібностей майбутніх фахівців воєнно-дипломатичної служби до вивчення лексики та граматики португальської мови.

Ключові слова: лінгвістичні здібності; лексичні та граматичні особливості; фахівці воєнно-дипломатичної служби.

В статті на основі лексических и грамматических особенностей португальского языка представлены тестовые задания для диагностирования лингвистических способностей будущих специалистов воєнно-дипломатической службы к изучению лексики та граматики португальского языка.

Ключевые слова: португальский язык; лингвистические способности; лексические и грамматические особенности; специалисты воєнно-дипломатической службы.

In the article on the basis of lexical and grammatical peculiarities of Portuguese the examples of test tasks to test the language aptitude of future military diplomats for studying Portuguese vocabulary and grammar have been represented.

Key words: Portuguese; phonetic aptitude; listening comprehension; phonetic peculiarities; testing; military diplomats.

Постановка проблеми. Наявність достовірної інформації про лінгвістичні здібності особистості, яка поставила перед собою мету – опанувати іноземну мову, дасть змогу не лише спрогнозувати майбутній успіх цього процесу, але й допоможе знайти індивідуальний підхід до кожного, щоб тим самим закріпити та поглибити інтерес до оволодіння іноземними мовами.

Лінгвістичні здібності – це багатоаспектне поняття, що включає в себе здатність до засвоєння іноземних мов. Структура здібностей до опанування іноземними мовами може бути порівняна з функціональною структурою особистості (за К.Платоновим [1]), всі підструктури якої здійснюють великий вплив на успішність засвоєння цього виду діяльності:

– спрямованість, пов'язана з мотивацією до засвоєння іноземної мови, потребою в ньому, працьовитістю, сумлінністю, організованістю та іншими якостями особистості;

– досвід, до якого входять накопичені знання (фонетичні, лексичні, граматичні) у галузі будь-якої іноземної мови; знання, навички та уміння у рідній мові; знання, навички та уміння у пізнавальній сфері;

– психічні та психомоторні процеси: особливості та рівень їх розвитку, в тому числі, легкість постановки артикуляційного

апарату, розвиток фонематичного слуху та слуху ритму;

– типологічні особливості, пов'язані з легкістю засвоєння видів мовленнєвої діяльності;

– фізичні якості, що забезпечать необхідний для інтенсивної пізнавальної діяльності рівень працездатності.

Однак у вузькому розумінні чи чистому вигляді лінгвістичні здібності – це слух, логіка та пам'ять. Тому в цій статті, виходячи лише з лексичних та граматичних особливостей романських мов (на прикладі португальської), можуть бути запропоновані нижче викладені тести для діагностування лінгвістичних здібностей особистості у цих структурних аспектах мови.

Мета статті – на основі лексичних та граматичних особливостей португальської мови скласти тестові завдання для діагностування лінгвістичних здібностей майбутніх фахівців воєнно-дипломатичної служби до вивчення лексики та граматики цієї іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема лінгвістичних здібностей та їх діагностики давно розробляється у вітчизняній та зарубіжній методиках навчання іноземним мовам такими дослідниками, як: Яковченко Є., Красненко А., Гохлернер М., Ейгер Г., Беляев Б., Кабардова М., Каспаров М., Кэррол Дж., Пимслер П., Фолль К.,

Моррісон А., Соссюр Ф. де, Гумбольдт В. фон та інші.

Визначаючи поняття здібності, всі автори сходяться у тому, що здібності – це не одна якась психологічна властивість особистості, а цілий її комплекс, що проявляється в активній діяльності людини. В одних дослідженнях компонентами системи лінгвістичних здібностей називаються якості пізнавальних процесів, за допомогою яких здійснюється вивчення іноземної мови, наприклад: чутливість слухового апарату, продуктивність вербальної пам'яті, здатність помічати та змінювати структурні варіації мови (А.Яцикевичус [2]), в інших роботах як елементи цієї системи перераховуються здібності до вирішення навчальних завдань, що є складовими процесу засвоєння іноземної мови, наприклад, здатність до диференціювання форми та змісту іноземних мов, здатність до встановлення смислових зв'язків між словами, що вивчаються, здатність до використання та впізнавання завчених слів у різних формах (М.Магін [3]), у третій праці називаються ті розумові дії та характеристики психічних процесів, які пов'язані з мовленнєвою діяльністю на іноземній мові, наприклад, логіка побудови ланцюга суджень, прогнозування мовленнєвої ситуації, кількість та якість оперативних одиниць пам'яті (Хенмон В. [4]). І. Зимня виокремлює наступні лінгвістичні здібності до опанування іноземної мови:

1) мовне мислення, яке реалізується на основі мисленнєво-мнемічної діяльності, компонентами якої є довготривала та оперативна пам'ять і мислення, а саме здібність до виявлення мовного правила.

2) “відчуття мови”, яке визначається лінгвістичною вірогідністю поєднання мовних засобів та відображення зв'язків і відношень предметів та явищ реального світу [5].

Виклад основного матеріалу.

Основою є на попередньо виявлених лінгвістичних (у даному випадку лексичних та граматичних) особливостей португальської мови, спробуємо запропонувати тестові завдання для діагностування здібностей до вивчення романських мов у майбутніх фахівців військово-дипломатичної служби (на прикладі португальської мови).

Лексичні особливості

1. Суфіксальне словотворення іменників [6, с.12-13]:

– іменників від іменників за допомогою суфіксів: **-aria, -agem, -ia, -dade**;

Наприклад: porta – portaria, equipa – equipagem, agente – agência; união – unidade;

– іменників від прикметників за допомогою суфіксів: **-tura, -eza, -tude, -ência**;

Наприклад: cultural – cultura, belo – beleza, amplo – amplitude; independente – independência;

– іменників від дієслів за допомогою суфіксів: **-agem, -ção, -mento, -ança**;

Наприклад: vir – viagem, atuar – acção, desenvolver – desenvolvimento; mudar – mudança

2. Префіксальне словотворення іменників [6, с.11]:

Префіксами, що найбільш вживаються в португальській мові для утворення іменників є такі: **ante-, com-, contra-, in-**.

Наприклад: porto – anteporto, passageiro – compassageiro, espionagem – contra-espionagem; sono – insônia.

3. Утворення слів шляхом словоскладання [6, с.6-7]:

Наприклад:

– іменник + іменник: o porta-aviões, a caneta-fonte;

– прикметник + іменник: o meio-dia, o alto-forno;

– іменник + прийменник + іменник: a sala de aula, o saco-de-areia;

– дієслово + іменник: o salta-regra, o para-luz.

4. Утворення слів шляхом субстантивації [6, с.7-8]:

Наприклад:

– дієслово (інфінітив та інші дієслівні форми): dever – o dever, jantar – o jantar; empregar – o empregado, gelar – a gelada;

– прикметник: bravo – o bravo, digno – o digno;

– чисельник: somente os cinco, guem ariaram-me;

– займенник: nada – o nada, eu – o eu.

Способи та прийоми діагностування здібностей шляхом читання, написання.

1). Словотворення іменників від іменників, прикметників та дієслів за допомогою вибору запропонованих суфіксів, кожен з яких може взаємодіяти лише з однією наданою лексичною одиницею.

2). Словотворення іменників від іменників за допомогою вибору запропонованих префіксів, кожен з яких може взаємодіяти лише з однією наданою лексичною одиницею.

3). Творення іменників шляхом словоскладання іменника + іменника, прикметника + іменника, іменника + прийменника + іменника, кореня дієслова + іменника, використовуючи запропоновані лексичні одиниці.

4). Творення іменників шляхом субстантивації дієслів, прикметників, числівників та займенників.

Приклади тестових завдань:

1) ТЗ № 1. Утворіть іменники від таких іменників: *folha, pedra, sócio, penedo*, кожний з яких взаємодіє з одним з таких суфіксів: **-aria, -agem, -ia, -dade**:

ТЗ № 2. Утворіть іменники від таких прикметників: *belo, amplo, alto, prudente*, кожний з яких взаємодіє з одним з таких суфіксів: **-tura, -eza, -tude, -ência**:

ТЗ № 3. Утворіть іменники від таких дієслів: *destruir, armar, viajar, mudar*, кожний з яких взаємодіє з одним з таких суфіксів: **-agem, -ção, -mento, -ança**.

2) ТЗ № 1. Утворіть іменники від таких іменників: *ataque, patriota, variabilidade, sala*, кожний з яких взаємодіє з одним з таких префіксів: **ante-, com-, contra-, in-**:

3) ТЗ № 1. Утворіть іменники шляхом словоскладання іменника + іменника, використовуючи такі іменники: *caneta, modelo, escola, silva, tinteiro, madre*.

ТЗ № 2. Утворіть іменники шляхом словоскладання прикметника + іменника, використовуючи такі іменники і прикметники: *meia, conduto, rica, hora, salvo, dona*.

ТЗ № 3. Утворіть іменники шляхом словоскладання іменника + прийменника + іменника, використовуючи такі іменники і прийменники: *de, chapéu, ferro, sala, caminho, sol, espera*.

ТЗ № 4. Утворіть іменники шляхом словоскладання кореня дієслова + іменника, використовуючи такі корені дієслів і іменники: *guarda(r), choque, beija(r), para(r), roupa, flor*.

4) ТЗ № 1. Утворіть іменники шляхом субстантивації таких дієслів: *viver, poder, amanhacer, andar*.

ТЗ № 2. Утворіть іменники шляхом субстантивації таких прикметників: *mudo, jovem, velho, pequeno*.

ТЗ № 3. Утворіть іменники шляхом субстантивації таких чисельників: *dois, sete, catorze, quarto*.

ТЗ № 4. Утворіть іменники шляхом субстантивації таких займенників: *eu, tudo, quê, você*.

Граматичні особливості

1. Наявність артиклів в португальській мові [6, с.9-11].

У португальській мові, як і в інших романських мовах, перед іменником як правило використовується службове слово – артикль, який узгоджується з іменником за родом та числом. Існують два види артикля – означений (**artigo definido**) – **o** (ч.р.) та **a** (ж.р.) та неозначений (**artigo indefinido**) – **um** (ч.р.) та **uma** (ж.р.). Також він є показником категорії означеності або неозначеності іменника.

2. Творення множини іменників [6, с.19-23, 7, р.33-37].

Множина іменників, що в однині закінчуються на голосну (*vogal*), формується шляхом додання до закінчення **-s**: **o livro – os livros, a mesa – as mesas**.

Іменники, що закінчуються на приголосні **-r, -s, -z** в множині мають закінчення **-es**: **a flor – as flores, o gas – o gases, a noz – as nozes**.

Іменники, що закінчуються на приголосну **-m** в множині мають закінчення **-ns**: **o som – os sons**.

3. За родом прикметник у португальській мові можна поділити на дві групи [6, с.35-36, 7, р.43-44]:

1). Прикметники двох родових закінчень (*biformes*): **o** – для чоловічого роду, **a** – для жіночого: **o rapaz ucraniano** (український хлопець) – **a rapariga ucraniana** (українська дівчина).

2). Прикметники одного родового закінчення (*uniformes*) на **-e, -l, -m, -r, -s, -z** мають загальну форму для обох родів: **o homem doente – a ave doente, o céu azul – a saia azul**.

Способи та прийоми діагностування здібностей шляхом читання, написання:

1). Вживання означених та неозначених артиклів із запропонованими іменниками, узгоджуючи їх з ними за родом та числом:

2) Творення множини запропонованих іменників, що закінчуються на голосні **-o** та **-a** та на приголосні **-r, -s, -z**.

3) Визначення роду запропонованих прикметників та прикметників, що узгоджені за родом із запропонованими іменниками:

Приклади тестових завдань:

1) ТЗ № 1. Вживіть означені артиклі з такими іменниками, узгоджуючи їх з ними за родом та числом: *palma, hinos, emprego, receita, guitarras, suma, pontos*.

ТЗ № 2. Вживіть неозначені артиклі з такими іменниками, узгоджуючи їх з ними

Питання педагогіки

за родом та числом: gato, festa, raparigas, comboios, posto, mesa.

2) ТЗ № 1. Утворіть множину таких іменників, що закінчуються на голосні **-o** та **-a**: carimbo, bomba, marca, estado, equipa, encontro.

ТЗ № 2. Утворіть множину таких іменників, що закінчуються на приголосні **-r**, **-s**, **-z**: cor, rapaz, português, dever, codorniz, bônus

ТЗ № 3. Утворіть множину таких іменників, що закінчуються на приголосну **-m**: homem, rim, berbequim, atoagem, beleguim, garagem

3) ТЗ № 1. Назвіть рід таких прикметників: vermelho, consultativa, cara, pequeno, bela, famoso

ТЗ № 2. Назвіть рід таких прикметників що узгоджені за родом з іменниками: a casa grande, o negócio legal, o Mercado comum, a sessão parlamentar, a tarefa simples, o molho mordez, a sopa mordez, o problema simplez, o quorum parlamentar, a decisão comum, o navio grande.

Висновки. Оскільки попит на навчання іноземних мов продовжує збільшуватися, актуальною стає проблема, якими ж лінгвістичними здібностями повинен володіти індивід, щоб процес навчання став якомога ефективнішим та раціональнішим.

Способи та прийоми діагностування лексичних та граматичних здібностей майбутніх фахівців воєнно-дипломатичної служби до вивчення португальської мови можуть бути такими:

1). Словотворення іменників від іменників, прикметників та дієслів за допомогою вибору запропонованих суфіксів, кожен з яких може взаємодіяти

лише з однією наданою лексичною одиницею.

2). Словотворення іменників від іменників за допомогою вибору запропонованих префіксів, кожен з яких може взаємодіяти лише з однією наданою лексичною одиницею.

3). Творення іменників шляхом словоскладання іменника + іменника, прикметника + іменника, іменника + прийменника + іменника, кореня дієслова + іменника, використовуючи запропоновані лексичні одиниці.

4). Творення іменників шляхом субстантивації дієслів, прикметників, числівників та займенників.

5). Вживання означених та неозначених артиклів із запропонованими іменниками, узгоджуючи їх з ними за родом та числом:

6) Утворення множини запропонованих іменників, що закінчуються на голосні **-o** та **-a** та на приголосні **-r**, **-s**, **-z**.

7) Визначення роду запропонованих прикметників та прикметників, що узгоджені за родом із запропонованими іменниками:

Перспективи подальших досліджень.

На основі подальшого визначення лексичних та граматичних відмінностей португальської мови від української та апробації запропонованих тестів можна удосконалювати комплекс тестових завдань, одночасно експериментально підтверджуючи методика діагностування лексичних та граматичних здібностей до вивчення португальської мови майбутніми фахівцями Воєнно-дипломатичній академії.

Література

1. Платонов К. Проблемы способностей / К.К. Платонов. – М.: Наука, 1972. – 312 с.
2. Яцикевичус А. Психология формирования многоязычия: автореф. дис. докт. психол. наук : 19.00.01 / А.И. Яцикевичус. – Вильнюс, 1970. – 54 с.
3. Магин Н. О некоторых видах способностей к усвоению иностранного языка / Н.С. Магин // Проблемы способностей / Под ред. В.Н. Мясищева. – М., 1962. – 282с.
4. Henmon V. Achievement tests in the modern foreign language / V.A.C. Henmon // Language Testing at 25: Maturity and responsibility. – 2008 – July 1. – P. 297-305.
5. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И.А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
6. Никонов Б.А. Грамматика португальского языка. Практический курс: Для ин-тов и фак. иностр. яз. / Б.А. Никонов. – М.: Высш.школа, 1981. – 263с.
7. Relvas J.M. Gramática portuguesa. Exercícios graduados / J.M. Relvas – Porto: Machado & Ribeiro, 1974. – 270 p.